

18. A képszerűség elemi stíluseszközei

Szerző dezs

Magyar nyelvtan tétel

18. A
képszerűség elemi
stíluseszközei

Mi a szókép?

A
képszerű kifejezésmód gyakran
alkalmazott eszközei a szóképek, ill.
trópusok. A
trópus
görög
eredetű
szó, fordulatot jelent. A szókép
névátvitel, amikor a fogalmak
közötti
kapcsolat
révén,
többjelentés keletkezik. Így a
szóképek két fogalom
jelentés
társításán
alapulnak. A
szóképek
osztályozása: hasonlóságon
alapuló szóképek; metafora,
megszemélyesítés,
allegória,
hasonlóságon és
érintkezésen alapuló
szóképek; szinesztézia
szimbólum, és az
érintkezésen
alapuló szóképek; metonímia
szinekdoché.

Képszerűségen
a közlés
képfelidéző erejét és
érzelemkifejező voltját
értjük. Szűkebb értelemben
képes
beszéd.

Metafora: a
leggyakrabban használt
szókép, jelentése
"átvitel"; (görög).
Két fogalom közt fennálló
tartalmi
hasonlóságon vagy hangulati egyezésen
alapuló szókép. Külső

és belső

tulajdonság is lehet. Fajtái:

Alakja

szerint:

-

teljes metafora: mindkét

tag jelen van, fogalmi és képi sík,

pl.: „kikelt a lány, virág a

szerelem” „Ez

az utca, bánat utca”

-

egyszerű metafora: csak

az a tag van jelen (képi sík), amivel

azonosítunk, pl.: „amott ül egy

tűzok”

Szófajuk

szerint:

-

igei metafora: pl.:

„szól az idő” „lebegnek a

tanyák” „terveket sző, rohan az

idő”

-

főnévi metafora: pl.:

„vértenger” „az idő

kereke” „az élet dele”

„lelkem szerelmes fattyai”

-

melléknévi metafora:

pl.: „fekete ország” „komor

betű” „holdas fátyol”

„bús

gyümölcsös”

Cél

szerint:

-

szemléleti metafora:

szemléltetés

céljából, képszerű

metaforák, pl.: „vörös szemmel

nézett a nap”

-

hangulati metafora:

valamilyen hangulat, érzelem, érzés

felkeltése a cél, pl.: „Anna, szent

tavasza

virága”

A

köznyelvi metaforák a

jelentésátvitel tipikus esetei:

kabátujj, kormányfő,

áresés, sínen van,

bepöccen.

Megszemélyesítés:

a metafora válfaja,

olyan szókép, amely elvont dolgokat,

érzést, eszmét, természeti

jelenségeket,

élettelen tárgyakat élőként

mutat be, illetve élőkre jellemző

tulajdonságokkal

ruházza fel őket. Pl.: „most uralkodnak a

szelek” „tekints reánk

szabadság” „a

fények azt mutatják”

Allegória: a

metafora válfaja,

közvetlen rokona a

megszemélyesítésnek. Csak gondolati

és érzéki fogalom közt

alakulhat ki. Görög eredetű szó,

„Képletes, más

beszéd”-et jelent. Hosszabb

gondolatsoron, esetleg egész művön

végigvonuló, mozzanatról mozzanatra

megvilágító metafora, illetve

megszemélyesítés. Egy

erkölcsi eszmének, elvont

fogalomnak egyszerű megszemélyesítése,

vagy érzékelhetőbb képben

való

ábrázolása. Pl.:

„föltámadott a tenger” Arany

János: A rab gólya, Csokonai: A

Reményhez,

A tihanyi Ekhóhoz című versei

Szinesztézia:

„együttérzés,

összeérzés”-t jelent.

Különböző

érzékterületekről vett képek

összeolvasz-tása

egy képben. Impresszionista és dekadens

költészetre jellemző, pl.: „lila dalra

kelt egy nyakkendő” „sűrű csönd

ropog”

Szimbólum:

görög eredetű szó, jelentése

jelkép, bélyeg. A XIX. és XX.

század elejének stílus

irányzata volt a

szimbolizmus, Magyarországon csak Ady Endre

képviselte. Valamilyen eszme,

érzés, elvont fogalom vagy gondolatsor

érzéki jele. Asszociatív erejű,

gondolatokat, hangulatokat képes felidézni. A

egyik legősibb ábrázolási

mód. Lényege

nem a fogalmi megértés, hanem az

megéreztetés és a sejtetés,

alapja nem a

látás, hanem a látomás.

Pl.: rabság →

„lánc”,

írás → „lant”

Metonímia:

valóságos érintkezésen

alapuló szóátvitel. Ilyenkor az érintkező felek

egyikének nevét átvisszük a

másikra. Az érintkezés lehet térbeli (Alszik

a ház),

időbeli

(Századok

munkája alkotta) vagy anyagbeli

(Egy vasam sincs).

Hasonlat: A hasonlat nem szókép valójában, bár szerepét tekintve ugyanúgy a szemléletességre, kifejező erő növelésére törekszik, mint a szóképek. A hasonlat valójában két fogalom hasonló tulajdonságok alapján történő párhuzamba állítását jelöli. Könnyen felismerhető a mint illetve az akár szócskáról, de előfordul, hogy a -ként toldalék utal csak rá.

Szinekdoché: A metonímia alfajának tartják. A szó fogalmi terjedelmének megváltoztatásán alapszik a szinekdoché. Stílushatása a rész-egész viszony felcseréléséből fakad. Pl.: „észak felé fordította az (hajó) orrát”

FELADAT: